

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GELECEKTEKİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINA İLİŞKİN BEKLENTİLERİ

Handan DEVECİ

Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, hanil@anadolu.edu.tr

ÖZET

Sosyal bilgiler dersinin toplumsal yaşama yön verme işlevi düşünüldüğünde gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programı merak konusu oluşturmaktadır. Bu araştırma geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerini belirlemeye çalışmaktadır. Araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiş, verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretim programının dünya vatandaşı yetiştirmeyi, ulusal ve evrensel değerleri kazandırmayı amaçlaması, içeriğin uygulamaya yönelik olması, öğretme-öğrenme süreçlerinde yapılandırıcılığın gerçek anlamda uygulanması, süreç değerlendirme tekniklerinin benimsenmesi yönünde bulgular elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak geleceğin sosyal bilgiler eğitimine yön vermek üzere ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili düzenlemelerin yapılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler öğretim programı, gelecek, öğretmen adayı

EXPECTATIONS OF PRE-SERVICE TEACHERS FOR THE FUTURE SOCIAL STUDIES CURRICULUM

ABSTRACT

Considering the function of social studies course to guide social life, the future of social studies curriculum draws a lot of curiosity. This research aims to determine pre-service teachers opinions who will be social studies teachers in the future about social studies curriculum in the future. It has been conducted through semi-structured interview technique based on qualitative research model, and data have been analyzed through inductive analysis. Findings obtained at the end of the research indicate that social studies curriculum should aim raising world citizens by gaining national and universal values to them, that the content of the program should be compatible with practice, that constructivist approach should truly be applied in teaching and learning activities, and that process evaluation/assessment techniques should be adopted. Based on the findings of this research, it may be concluded that some changes should be made both on primary education social studies curriculum in order to shape social studies curriculum in the future.

Keywords: Social studies curriculum, future, pre-service teacher

1. GİRİŞ

Sosyal bilgiler yaşama bakış, görüş, düşünce ve anlayış geliştirmeye ilişkin tartışmalı ortamlar sunarak değişim ve süreklilik kavramlarını içinde barındırır. Sosyal bilgiler dersinde gerçekleştirilen öğrenci merkezli etkinliklerle okuldaki eğitimin yaşama yönelik olması sağlanarak değişen ve gelişen yaşama uyum kolaylaşır. Sosyal bilgiler yakından uzağa doğru tüm dünyadaki yaşamı konu edindiğinden toplumsal yaşam içinde olan tüm değişimler ve gelişmeler bu derse yansımalıdır.

Gültekin'in (2006) belirttiği gibi 20. yüzyıl pek çok şeyi geride bırakmakta, küreselleşme tüm dünyada olası ekonomik karışıklıklara işaret etmektedir. 21. yüzyılda bölgesel savaşlar kaçınılmaz görünmekte, maddesel zenginlik, gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ruhsal bir boşluk meydana getirmektedir. Hava, su ve çevre kirliliği insan sağlığını olumsuz etkilemekte, küresel ısınma iklim değişikliklerine, iklimdeki değişiklikler de sellere ve kuraklığa neden olmaktadır. Küreselleşme bireyin çevre, şiddet, okur-yazarlık, yoksulluk, ayrımcılık gibi birçok konuyla ilgilenmesini gerektirmektedir. Bu konular bir topluluk ya da bir ülke ile sınırlandırılmayacak kadar geniş kapsamlı ve ülkelerin sınırlarını aşan bir nitelik taşır. Bu açıdan bakıldığında gelecekte dünyayı oluşturacak küresel vatandaşların dünyadaki sorunlar, dünyanın paylaşımı ve geniş bir dünya perspektifinden olaylara yaklaşmak gibi konularda beceri ve tutumlar geliştirmesi beklenir (Karip, 2006).

Türkiye'de vatandaşlık eğitimi hem vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi yoluyla hem de sosyal bilgiler ve çeşitli derslerde yer alan ara disiplinler ile gerçekleştirilmektedir. Vatandaşlık eğitimi çeşitli ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de temel olarak sosyal bilgiler derslerinin sorumluluğunda yer almaktadır. Bu nedenle geleceğin vatandaşlarının yetiştirilmesinde günümüzde uygulanan ve gelecekte uygulanacak sosyal bilgiler öğretim programlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Gelecek şimdiki zaman ile başladığından şimdiki öğretim programı geleceğin öğretim programı için önemli bir kaynak oluşturur. Bu nedenle Türkiye'de 2005 yılında uygulamaya geçen sosyal bilgiler öğretim programını değerlendirmeye yönelik programın öğeleri ile ilgili çeşitli araştırma sonuçları geleceğin sosyal bilgiler öğretim programlarının geliştirilmesinde önemli rol oynar. Günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programını değerlendirmeye yönelik gerçekleştirilen araştırmalarda fiziksel koşulların yetersizliği, sınıf mevcutlarının fazla olması, öğretmenlerin yapılandırmacı anlayış konusundaki bilgi eksiklikleri, sürece dayalı değerlendirme tekniklerinin nasıl uygulanacağına belirsiz olması gibi nedenlerle çeşitli sorunlar yaşandığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Arslan ve Demirel, 2007; Aykaç, 2007; Doğanay, 2008; Kamber, 2007; Yapıcı ve Demirdelen, 2007; Doğanay ve Sarı, 2008; Akdağ, 2009). Gelecekte sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili geliştirme çalışmaları yapılırken günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasında yaşanan bu sorunların çözümlerine yönelik önlemler göz önünde bulundurulmalıdır.

Bir öğretim programının amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme olmak üzere dört ögesi bulunmaktadır (Demirel, 2009). Günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programının bu dört ögesini değerlendirmeye yönelik aşağıda yer verilen araştırmaların sonuçları geleceğin sosyal bilgiler öğretim programının öğelerinin düzenlenmesine rehberlik edebilir. Örneğin Güven ve Alp (2008) sosyal bilgiler öğretim

programının amaç ögesine yönelik bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmada 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının öğrencinin gelişim özelliklerine uygunluk, işbirliği, problem çözme, düşünme becerisi kazandırma, öğrencinin yakın çevresini tanıma, vatandaşlık görev ve sorumlulukları kazandırma bakımından olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arslan ve Demirel de (2007) araştırmalarında günümüzde uygulanan programın kazanımlarının çoğuna ulaşılamadığı sonucuna ulaşmıştır. Bir öğretim programının amaçlarının kazandırılabilir ve gerçekleştirilebilir olması büyük bir önem taşımaktadır (Demirel, 2009). Bu nedenle geleceğin sosyal bilgiler öğretim programlarının amaçlarının gerçekleştirilebilir olması program düzenlenirken dikkat edilmesi gereken bir ölçüt olmalıdır.

Programının ikinci ögesi olan içerik ile ilgili olarak Aykaç (2007) tarafından yapılan araştırmada günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programında içeriğin belli bir oranda azaltılmasına karşın öğretmenlerin belirli bir bölümünün yeni programdaki içeriği fazla bulduğu vurgulanmaktadır. Yapıcı ve Demirdelen'in (2007) araştırma kapsamındaki öğretmenlere göre de ders kitaplarında konulara yer verilmemiş olması olumlu bir durumdur. Bu araştırma sonuçlarına dayalı olarak gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programında içerik düzenlenirken "içerik gerektiği kadar ayrıntılı değildir" ilkesinin göz önünde bulundurulması gerektiği söylenebilir (Demirel, 2009).

Programın üçüncü ögesi öğretme-öğrenme sürecine yönelik olarak Akpınar ve Aydemir (2012) gerçekleştirdiği araştırmada öğretmenlerin sosyal bilgiler dersini ağırlıklı olarak geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerine dayalı olarak işledikleri sonucuna ulaşmıştır. Çoban ve İleri (2013) araştırmalarında sosyal bilgiler dersi kapsamında gerekli pekçok materyalin okullarda olmadığını vurgulamışlardır. Akdağ (2009) çalışmasında yapılandırmacıya dayalı etkinlikler konusunda öğrencilerin genel olarak olumlu düşünceye sahip olduğu sonucuna ulaşmış; ancak etkinlik yapılmadığı yönünde görüş bildiren öğrencilerin olmasının da dikkat çekici olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre geleceğin sosyal bilgiler öğretim programının öğretme-öğrenme süreçlerinde günümüzde yaşanan sorunların çözümlerine yönelik önlemler alınması gerektiği söylenebilir.

Programın son ögesi olan değerlendirme kapsamında günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programının ölçme değerlendirme ögesine ilişkin yapılan araştırmalarda Kabapınar ve Ataman (2010), Adanalı ve Doğanay (2010) tarafından yapılan araştırmalarda yeni ölçme değerlendirme yöntemlerinin olumlu yanlarının bulunmasının yanı sıra uygulamada karşılaşılan sorunlar olduğu bulgusu elde edilmiştir. Tokcan ve Çevik (2013) sosyal bilgiler öğretmenlerinin yazılı sınav sorularını programa uygunluk bakımından incelemiş, öğretmenlerin soru hazırlarken programı dikkate almadıkları sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarına dayalı olarak geleceğin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirme ögesinde günümüzde yaşanan sorunlar göz önünde bulundurularak yapılacak düzenlemeler programın etkililiğini artırmaya katkı sağlayabilir.

Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili alan yazın incelendiğinde, araştırmalarda sosyal bilgiler öğretim programları, ders kitapları, öğretme-öğrenme süreçleri, çeşitli becerilerin kazandırılması, farklı öğretim yaklaşımlarının etkileri gibi konuların ele alındığı görülmektedir (Oruç ve Ulusoy, 2008). Eğitimle gelecek arasında ilişki kurulan genel

çalışmalara rastlanılmakla birlikte (Barnett, 2012; Dessoff, 2011; Egun, 2009) sosyal bilgiler öğretim programının gelecekteki görünümünü ele alan gelecek ile sosyal bilgiler eğitiminin ilişkilendirildiği çok sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Günümüzde tüm ülke genelinde ilköğretim okullarında uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı bir bakıma Türkiye’de benimsenen sosyal bilgiler eğitimi anlayışını temsil etmektedir. Bu nedenle 2005 sosyal bilgiler öğretim programının uygulanmasıyla birlikte yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar gelecekteki sosyal bilgiler eğitimine ışık tutabilir. Nitekim Yaşar, Çengelci ve Gürdoğan Bayır (2014) “Türkiye’de Geleceğin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Nasıl Olmalıdır?” başlıklı araştırmalarında geleceğin sosyal bilgiler öğretim programının nasıl olması gerektiğini yapılan çalışmalar ışığında belirlemeyi amaçlamış ve araştırmada programın amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme boyutlarında önemli veriler ortaya konmuştur. Açıklan (2011) “Türkiye’ de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Son Durumu” başlıklı kuramsal çalışmasında Türkiye’ de sosyal bilgiler eğitiminin son durumunun ilköğretim okulları ve eğitim fakülteleri açısından bir değerlendirmesini yapmıştır. Yine Açıklan (2014) tarafından yapılan bir çalışmada araştırma sonuçları ile günümüzde uygulanan sosyal bilgiler eğitimi ortaya konmuştur. Çalışmada sosyal bilgilerin gelecekteki konumuna ilişkin öneriler sunulmuştur.

Günümüzde sosyal bilgiler eğitimine öğrencilerin gereksinimleri yönünde etkin öğrenme, öğrenci merkezli etkinlikler, bütünleştirilmiş konu alanları, anlam ve uygunluk, öğrenci ilgi ve gereksinimleri, sosyal katılım becerileri, güncel konular, çevre eğitimi, çok kültürlü çalışmalar, tutum ve değerler dahil edilmektedir (Becker, 2007; Seefeldt, Castle ve Falconer, 2010). Sosyal bilgiler eğitimine ilişkin uygulamalar, dersin özellikleri, amaçları, içeriği ve kültürel hareketliliklerin ortaya çıkışı göz önünde bulundurulduğunda geleceğin sosyal bilgiler eğitimi merak konusu oluşturmaktadır. Gelecek eğitimi üzerine önemli çalışmaları olan Toffler;

“Sokaktaki adam için geçmişini anlamak yeterli değildir. Onun için şimdiyi anlama da yeterli değildir; çünkü şimdi içinde bulunduğumuz çevre kısa bir süre sonra yitip gidebilir. Sokaktaki adam değişimin yönünü ve hızını kestirmek zorundadır. Mesleklerle, aile biçimleriyle, insan ilişkileriyle ilgili varsayımları ortaya koymalıdır.”

diyerek değişimin hızı arttıkça gelecekteki olayların yapısını anlayabilmek için daha çok özen gösterilmesi gerekeceğini belirtmektedir (Tezcan, 2002). Bu araştırmada da geleceğin öğretmenlerinin görüşlerine göre programın öğeleri temel alınarak sosyal bilgiler öğretim programının gelecekteki yapısı ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgularla Türkiye’nin içinde bulunduğu sosyal, ekonomik, kültürel koşullar dikkate alınarak oluşturulacak sosyal bilgiler eğitimi vizyonunun geleceğin sosyal bilgiler eğitimine yön vermeye büyük bir destek sağlayacağı düşünülmektedir. Vizyon gelecekle ilgili “tahminler yapmak değil, kararlar almak” olarak açıklanmaktadır. Bundan dolayı vizyon içinde bulunan koşullarla uzun vadeli amaçların birleştirilerek yapılabileceğin en iyisini yapmayı ve gelecekte ulaşılmak istenen hedeflerin gerçeğe uygun düşlerini kurabilmeyi sağlar (Özden, 2005). Bu araştırma ile de gelecekte ulaşılmak istenen sosyal bilgiler öğretim programı ile ilgili hedeflerin gerçeğe uygun düşleri kurulmaya çalışılmaktadır. Gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının uygulayıcıları olarak sosyal bilgiler eğitimine yön verecek bugünün öğretmen adayları yarının sosyal bilgiler

öğretmenlerinin gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerini belirlemek önemli görülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçların geleceğin sosyal bilgiler öğretim programını belirleyecek yetkililere, sosyal bilgiler eğitimcilerine ve öğretmenlere ışık tutması umulmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, geleceğin sosyal bilgiler öğretmenleri olacak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerini ortaya koymaktır. Araştırmada bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının;

- amaçlarına,
- içeriğine,
- öğretim-öğrenme süreçlerine,
- değerlendirme süreçlerine,
- niteliğine

dair beklentileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, katılımcılar, verilerin toplanması ve çözümlenmesi başlıkları altında çeşitli bilgiler sunulmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına dair beklentilerinin ortaya çıkarılmasının amaçlandığı bu araştırma nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı dördüncü sınıfta öğrenim gören 20 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili kuramsal ve uygulamalı dersleri almış olmaları temel ölçüt olarak belirlendiğinden araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış, araştırma mezun durumundaki gönüllü dördüncü sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 8'i erkek, 12'si ise kızdır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerini almak amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra iki öğretmen adayı ile ön görüşme yapılmıştır. Görüşme tamamlandıktan sonra öğretmen adayının görüşme sorularına verdikleri yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Görüşme formunda yer alan “Gelecekteki Sosyal bilgiler eğitimine dair hayallerin ve ideallerin nelerdir?” sorusuna öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar diğer sorulara verilen yanıtlarla benzerlik gösterdiğinden bu soru ön görüşme sonucu görüşme formundan çıkarılmıştır. Bunun dışında ön görüşme sırasında anlamakta güçlük çekilen ya da amacına tam olarak ulaşmadığı düşünülen soru maddeleri ile karşılaşılmasıdır. Ön görüşme yapılan bu öğretmen adayları daha sonra araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmada kullanılacak olan görüşme formunun içerik geçerliliğini sağlamak için görüşme formu alan iki sosyal bilgiler eğitimi alan uzmanlarına verilmiş ve incelenmesi sağlanarak son biçimi verilmiştir. Uzmanlara yapılan ön görüşmenin dökümleri de verilerek bu soruların anlaşılır olma, ele alınan konuyu kapsama ve gerekli bilgileri sağlama durumunu kontrol etmeleri istenmiştir. Bu çalışmanın sonunda soru maddelerinin geçerliliği sağlanmış ve sorular yeterli görülmüştür.

Görüşmelere başlamadan önce araştırmanın yapıldığı üniversitenin Eğitim Fakültesi Dekanlığı'ndan resmi izin alınmıştır. Görüşmenin başlangıcında öğretmen adayına araştırmacı tarafından hazırlanan, görüşme ile ilgili tüm ayrıntıları içeren yazılı bir bilgilendirme belgesi sunulmuştur. Araştırmacı görüşülen her öğretmen adayına araştırmanın amacını söyleyerek araştırma ile ilgili bilgilendirme belgesini okutmuş ve izin belgesini imzalatmıştır. Görüşme sırasında araştırmacının soru sorma ve dinleme işini daha etkili biçimde yürütebilmesi için ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde ilk önce görüşmede katılımcıların söyledikleri cümlelerden oluşan anlamlı bölümlere isim verilerek kodlama yapılmıştır. Böylece verilerden anlam oluşturularak kodlar belirlenmiştir. Daha sonra kodlar biraraya getirilerek, incelenmiş ve temalara ulaşılmıştır. Daha sonra temalara dayalı olarak kategoriler geliştirilmiştir (Boğdan ve Biklen, 2007, Patton, 2002). Merriam (2009)'ın belirttiği gibi, temalar belirlenirken araştırmacının kendisi ve ilgili alan yazında yer alan kaynaklar temel alınmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, veriler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından çözümlenmiştir. Yapılan bu çözümler sonucunda kodlar ve temalar karşılaştırılmış, görüş ayrılığına düşülen noktalar belirlenmiş, bunun üzerine gerekli tartışmalar yapılarak görüş birliğine varılmış ve temalara son şekli verilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde bulgular anlatı biçiminde sunularak, öğretmen adaylarının konu ile ilgili görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntı yapılırken öğretmen adayları Ö.A.1, Ö.A.2 gibi numaralandırılarak tanımlanmıştır.

3.1. Öğretmen Adaylarının Gelecekteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Amaçlarına İlişkin Beklentileri

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programının gelecekteki amaçlarına ilişkin görüşleri etkili vatandaş yetiştirme, beceri ve değer kazandırma, bireyi geliştirme olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarına göre gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının etkili dünya vatandaşı yetiştirme amacı büyük bir önem kazanacaktır. Sosyal bilgiler öğretim programının dünya vatandaşı yetiştirme amacı ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.10) *“Her ülke kendi ulusal vatandaşını yetiştirmeye çalışıyor. Ama sosyal bilgiler programı dünya görüşünü yansıtmalı, dünyada etkili aktif rol oynayan vatandaş yetiştirilmeli.”* diyerek sosyal bilgiler öğretim programlarının evrensel düzeyde amaçlarının olması gerektiğini vurgulamıştır. Günümüzde sosyal bilgiler öğretim programının ulusal ve evrensel değerleri kazandırma, ülkeyi ileriye götürme gibi amaçlarının olması ile birlikte öğretmen adayları gelecekte bu amaçların daha önemli olacağını belirtmektedir. Yine öğretmen adaylarına göre gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının barış eğitimi gerçekleştirme, demokrasi anlayışını yerleştirmeye yardımcı olma gibi amaçları ön planda olacaktır. Ayrıca öğretmen adaylarına göre sosyal bilgilerin günümüzde olduğu gibi gelecekte de öğrencilere dünya görüşü kazandırma, topluma ve yaşama hazırlama, kişiliğini geliştirme gibi amaçları devam edecektir.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersiyle kazandırılacak becerilere ilişkin olarak da çeşitli beklentilere sahiptir. Problem çözme, araştırma, eleştirel düşünme, iletişim öğretmen adaylarının öğrencilere sosyal bilgiler dersiyle yoluyla kazandırılmasını hayal ettikleri becerilerdir. Bir öğretmen adayı (Ö.A.8), sosyal bilgiler dersi ile kazanılacak becerilere ilişkin görüşlerini *“Bir insan sosyal bilgiler dersi gördükten sonra yaşamın her alanında öğrendiklerini kullanabilmeli. Yaşamda karşılaştığı sorunları kendi kendine çözebilmeli.”* biçiminde ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programının gelecekteki amaçları ile ilgili öğretmen adaylarından elde edilen bulgular incelendiğinde, sosyal bilgilerin gelecekte bilgiden çok değer ve beceri kazandırma amacının olması beklenmektedir. Günümüzdeki sosyal bilgiler öğretim programında beceri ve değer eğitime önem verilmeyle birlikte gelecekte sosyal bilgiler dersinin toplumsal işlevinin ön planda olacağı, insanları sosyal yönden geliştirip topluma önemli katkılar getireceği, böylelikle ülkenin de geleceğini etkileyeceği anlaşılmaktadır.

3.2. Öğretmen Adaylarının Gelecekteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının İçeriğine İlişkin Beklentileri

Öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının içeriğine ilişkin beklentileri içerik düzenlenirken içerik düzenleme ilkeleri uygulanmalı ve sosyal bilgiler dersinde yer alan konular çeşitlendirilmeli temaları altında sunulmaktadır.

Öğretmen adayları tarafından gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinin çevreye uygun, dünyadaki gelişmelere paralel, esnek, geçmiş ve gelecek bağlantısı kuran bir biçimde içerik düzenleme ilkeleri dikkate alınarak düzenleneceği belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde disiplinler arası bakışla içeriğin düzenlenmesi, uygulamaya dayalı bilgilerin ele alınması yine araştırmada öğretmen adaylarından gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının içeriğine dair beklentileri ile ilgili elde edilen bulgular arasındadır.

İçeriğin uygulamaya yönelik olması, içerik oluşturulurken toplumun ihtiyaçlarının dikkate alınması, içeriğin ezbere dayalı kuramsal bilgilerden arındırılarak içerikte toplumsal konuların ele alınması öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programı içeriği ile ilgili beklentileridir. Sosyal bilgiler dersinde ezber bilgiler yerine yaşamsal konuların ele alınması gereğini bir öğretmen adayı (Ö.A.18), *“Sosyal bilgiler geniş bir kavram olarak hayatı ve toplumu ilgilendiren konuları ele alır. Bu yüzden kuramsal bilgilerden çıkıp yaşamsal konulara ve yaparak yaşayarak öğrenmeye yer verilmeli. Bir başka deyişle kitaptan gerçek hayata bir yöneliş olmalı.”* biçiminde açıklamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde dünyayı etkileyen olayların, kültürel mirasın, güncel konuların yer alacağını belirtmişlerdir. Konu ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.1) görüşlerini *“Dünyadaki gelişmelere paralel olarak eğitimde sosyal konular daha çok yer almaya başladı. Gelecekte sosyal bilgilerin daha güncel konulardan oluşacağını tahmin ediyorum. Dünyadaki olaylar, savaşlar, çatışmalar, bölgesel konular programlara daha çok yansıtılacak.”* biçiminde açıklamıştır.

Öğretmen adaylarının gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının içeriği ile ilgili beklentilerine göre sosyal bilgiler dersinin ezber bilgiden uzaklaşarak günlük toplumsal yaşama daha da yaklaşacağı söylenebilir. Dersin içeriğinin dün, bugün ve gelecek bağlamında ele alınarak öğrencilere yaşantı kazandırması dersin ilköğretim programındaki önemini artıracaktır.

3.3. Öğretmen Adaylarının Gelecekteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretme-Öğrenme Süreçlerine İlişkin Beklentileri

Öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin beklentileri yapılandırmacı kuram uygulanmalı ve teknolojik olanaklardan yararlanılmalı temaları altında sunulmaktadır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında uygulanmaya çalışılan yapılandırmacı kuram uygulamalarıyla ilgili sorunlar yaşandığını belirterek, yapılandırmacılığın gelecekte gerçek anlamda uygulanmasını ve öğrenci merkezli etkinlikler gerçekleştirilmesini hayal ettiklerini söylemişlerdir. Öğretmen adayları gelecekte ‘yapılandırmacılık etkili uygulanmalı’ diyerek günümüzdeki öğretim programın yapılandırmacılığa göre düzenlendiğinden ancak gerçekte yapılandırmacılığın uygulanmadığından söz etmektedirler. Sosyal bilgiler dersinde yapılandırmacı kuramın uygulanması ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.11) yaşanan sorunları aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

“Programda daha çok öğrencinin aktif olmasını gerektiren etkinlikler var ama eğitim sistemimizdeki eksikliklerden öğrenci merkezli eğitim ön plana çıkamıyor. Program öğrencinin aktif olmasını istiyor ama öğrenci yine pasif durumda. Bu anlamda gelecekte eksikliklerin giderileceğini, öğrencilerin yapılandırıcılık anlayışına dayalı olarak daha çok işin içine gireceğini, yaparak yaşayarak öğreneceğini, böylece sosyal bilgilerin hayatın kendisi olacağını düşünüyorum.”

Araştırmaya katılan öğretmen adayları öğretme-öğrenme süreçleri ile ilgili olarak sosyal bilgiler dersinde uygulamaya ve araştırmaya yönelik etkinlikler, grup çalışmaları düzenlenmeli, öğrenci merkezli eğitim gerçekleştirilmeli, öğrenmeyi öğrenme ön planda olmalı biçiminde görüş belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı öğretimle desteklenmesi gerektiğini belirten öğretmen adayları doğa ve toplumda inceleme gezileri düzenlenmeli, gönüllü toplumsal çalışmalar yürütülmeli diyerek sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğretimin gerekliliğini vurgulamışlardır. Bir öğretmen adayı (Ö.A.14) bu konu ile ilgili görüşlerini *“Sosyal bilgiler, alanında yapılmalı eğer tarih öğretiyorsanız mümkünse gidebileceğiniz görebileceğiniz tarihi yer, tarihi eser varsa konuları orada anlatabiliriz. Eğer coğrafyayla ilgili dağ konusunu işliyorsak bir dağ köyüne giderek orada yaşayan bilge birisine dağı anlattırabiliriz. Öğretmen sadece dağın oluşumunu anlatabilir ama oradaki insan dağın insan yaşamındaki etkisini daha iyi anlatabilir.”* biçiminde açıklamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programının öğretme-öğrenme süreçlerinin düzenlenmesinde teknolojik olanaklardan yararlanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde teknolojik olanaklardan yararlanmaya ilişkin görüşleri bir öğretmen adayı (Ö.A.9) şöyle açıklamıştır:

“Sosyal bilgiler dersinde nasıl bir araç-gereç kullanmak isterseniz diye sorarsanız zamanla ilgili bir araç olsun, ikinci dünya savaşına gidelim derim. Bu tabii ki gerçekleştirilebilecek bir hayal değil. Ama şöyle olabilir: savaş süreci kurgulanır, bilgisayar programları aracılığıyla o savaşı yaşıyor gibi olur. Bu arada savaşla ilgili olgusal bilgiler verilir. Yani günümüzde teknolojinin sınırı yok.”

Günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programında öğrenciyi merkeze alan, öğrenci katılımını gerektiren, uygulamaya ve araştırmaya dayalı etkinlikler yer almaktadır. Ancak öğretmen adaylarına göre günümüzdeki sosyal bilgiler eğitiminde yapılandırıcılığa dayalı öğrenci merkezli etkinliklerin uygulanmasında çeşitli sorunlar yaşanmakta ve bu etkinlikler gerçekleştirilememektedir. Gelecekte öğrenci merkezli sosyal bilgiler eğitiminin yaygın olarak uygulanması öğretmen adaylarının öğretme-öğrenme süreçlerinin geleceğine dair en büyük beklentisini oluşturmaktadır. Günümüzdeki sosyal bilgiler öğretim programı her ne kadar yapılandırıcılığa ve öğrenci etkinliklerine dayalı olsa da uygulamadaki sorunlar nedeniyle olması gerekeni karşılamaktan uzaktır.

3.4. Öğretmen Adaylarının Gelecekteki Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Değerlendirme Süreçlerine İlişkin Beklentileri

Araştırmaya katılan öğretmen adayları gelecekte sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlendirmeye ilişkin beklentilerini değerlendirmenin niteliği artırılmalı ve değerlendirme ile öğretim süreci arasında ilişki kurulmalı

biçiminde açıklamışlardır. Öğretmen adayları sınavların geçerliği ve güvenilirliği sağlanarak, sınavlar azaltılarak, bireysel değerlendirme yapılarak, değerlendirmenin niteliğinin artmasını beklemektedir. Sosyal bilgiler dersinde bireysel değerlendirme yapılması gerektiğini belirten bir öğretmen adayı (Ö.A.6) görüşlerini *“Sosyal bilgiler dersinde öğrenci başarısı bireysel değerlendirilmeli. Öğrenci kendi yeteneğine göre nereden nereye geldi, buna not verilmeli. Ya da öğrenciler liseye toplu sınav sonuçlarına göre yerleştirilmemeli. Programın sonunda sonuca yönelik bir sınav var. Yani bireysel bir değerlendirme yok.”* biçiminde açıklamıştır.

Değerlendirme ve öğretim süreci arasında ilişki olmalı diyen öğretmen adayları görüşlerini süreç değerlendirme uygulanmalı, değerlendirme uygulanmalı olmalı, öğretim ve değerlendirme uyumlu olmalı, sonuç değerlendirmeye yönelik sınavlar kaldırılmalı biçiminde açıklamışlardır. Süreç değerlendirme uygulanmalı yönünde görüş belirten bir öğretmen adayı (Ö.A.5) görüşlerini,

“Sosyal bilgiler dersinde kuramsal bilgilerin dışına çıkılmalı. Sosyal bilgiler geniş bir kavram, hayatı, toplumu ilgilendiren konular içeriyor. Kitaptan gerçek hayata bir yöneliş olmalı. Dolayısıyla öğretmen adaylarının süreç içindeki performanslarını ölçmeye yönelik değerlendirme yapılmalı. Sosyal bilgiler mantığı ile sonuç değerlendirme bence uyumsuz.” biçiminde açıklamıştır.

Öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirme ögesi ile ilgili olarak gelecekte sınavların azaltılarak öğrenciye göre değerlendirme yapılmasının gereğini vurgulamışlardır.

3.5. Öğretmen Adaylarının Gelecekteki Sosyal Bilgiler Dersinin Niteliğine İlişkin Beklentileri

Öğretmen adayları gelecekte sosyal bilgiler algısının değişeceği ve sosyal bilgiler dersinin toplumsal işlevinin artacağı temaları altında görüş belirtmişlerdir. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin niteliği ile ilgili olarak sosyal bilgiler dersinin gelecekte öneminin anlaşılmasını hayalleri ve idealleri olarak belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin gelecekte öneminin anlaşılması ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.14) *“Uygulama okullarından, yakın çevreden, toplumdaki aldığımız tepkilere göre sosyal bilgiler ikinci planda kalmış bir ders. Benim hayalim gelecekte sosyal bilgilerin tüm alanlar içinde en önde yol gösterici olması, öneminin anlaşılmasıdır.”* biçiminde ifade etmiştir. Yine sosyal bilgilerin geleceği yönetmesi, fen bilimlerinin önüne geçmesi, daha iyi bir sosyal bilgiler eğitimi arayışının olması öğretmen adaylarının sosyal bilgiler eğitimine dair beklentileridir. Sosyal bilgilerin geleceği yönetmesine dair bir öğretmen adayı (Ö.A.1) *“Öyle bir dünyaya girdik ki, sosyal bilgilerin önemi daha da arttı. Dünyayı yöneten güçlü devletlerin liderlerine baktığımızda sosyal bilimci olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bu durum okullarda sosyal bilgiler dersine yansıtacak, sosyal bilgiler geleceği yönetecek.”* biçiminde görüşlerini ifade ederek sosyal bilgilerin gelecekteki önemini vurgulamıştır.

Yine sosyal bilgiler öğretimine dair, ‘sosyal bilgiler ezber bir derstir’ algısının değişmesi, sosyal bilgilerin öğrencileri yaşama hazırlaması, daha etkili vatandaşlar yetiştirmesi, daha somut ve işlevsel bir ders olması öğretmen adaylarının beklentileri arasındadır. Sosyal bilgilerin toplum tarafından ezber ders olarak algılanması ile ilgili olarak bir öğretmen adayı (Ö.A.17);

“Sosyal bilgilere dair kalıplaşmış bir yargı var: Sosyal bilgiler tarih ve coğrafya ile ilgili ezbere yönelik bir derstir. Yakın gelecekte bu algıyı yıkmak gerekiyor. Sosyal bilgiler dersinde geçmişten günümüze bağlantı kurarak, somut verilere dayanarak, günümüzden örnekler vererek açıklamalar yapılması, yapılandırmacı yöntemlerin uygulanması bu algıyı yıkmaya yardımcı olacaktır.”

diyerek sosyal bilgilerin yaşamı konu edinen ezber bir ders olmadığına, günümüzden geleceğe bu algının değişmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Gelecekte sosyal bilgiler ile ilgili bilgilerin günlük yaşamda kullanılarak sosyal bilgiler dersinin toplumsal işlevinin anlaşılması böylelikle sosyal bilgilerin programlardaki öneminin artması beklenmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinin gelecekte bireyleri yaşama hazırlama işlevi gelişecek, bu ders yoluyla ülke ve dünya sorunlarına daha işlevsel çözümler üretilecek, toplum bilinçlenecek, daha etkili vatandaşlar yetişecek, edinilen bilgiler yaşamda kullanılacak böylece sosyal bilgiler dersinin toplumsal işlevi artacak görüşündedir. Sosyal bilgiler dersinin toplumsal işlevinin artacağına ilişkin görüşlerini bir öğretmen adayı (Ö.A.11) *“Sosyal bilgiler dersi insanı hayata en iyi biçimde hazırlayan, insanı merkeze alan ders olacak biçiminde belirtmiştir.”*

Öğretmen adayları gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin beklentilerini açıklarken programın amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme öğelerinden yararlanmışlardır. Bir dersin öğretimine ilişkin program öğelerinden yararlanarak geleceğe dair beklentileri ortaya koymak dersin geleceğine önemli katkılar getirebilir. Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları sosyal bilgiler öğretim programının geleceği ile ilgili beklentilerini açıklarken sosyal bilgiler dersinin özelliklerini de ortaya koymuş, bu özelliklerin gelecekte sosyal bilgilerin önemini artıracığı yönünde açıklamalar yapmışlardır.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile öğretmen adaylarının gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programına dair beklentileri amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreci, değerlendirme ve sosyal bilgiler dersinin niteliği temaları altında açıklanmıştır.

Öğretmen adaylarına göre gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının amaçları dünya vatandaşı yetiştirme, ulusal ve evrensel değerleri kazandırma, ülkeyi ileri götürme, çatışmaları barışçıl yolla çözümlenme, çeşitli beceriler kazandırma gibi evrensel bakış açısıyla ele alınmalıdır. Costley (2012)'de bu araştırmadan elde edilen bulguları destekler biçimde sınıftaki öğrencilerin ırk, kültür, duygu, düşünce gibi pek çok açıdan farklılıkları olduğunu söyleyerek eğitimin amaçlarının evrensel nitelikli olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu araştırmada öğretmen adayları geleceğin sosyal bilgiler programının amaçlarının evrensel nitelikte olmasının önemi üzerinde durmakla birlikte Doğanay ve Sarı (2008) araştırmalarında öğretmenlerin programdaki kazanımların yerel nitelikli olmamasını eleştirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bu araştırmaların sonuçlarına göre gelecekteki programların amaçlarının evrensel ve ulusal nitelikli olmasına yönelik bir denge kurulmasına dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir.

Problem çözme, araştırma, eleştirel düşünme, iletişim öğretmen adaylarının öğrencilere sosyal bilgiler dersi yoluyla kazandırılmasını bekledikleri becerilerdir. Ogle, Klemp ve McBride (2007) sosyal bilgiler öğretiminin amaçlarından birinin bu araştırmadan elde edilen bulguları destekleyen biçimde öğrencilere okuma becerileri kazandırarak eleştirel düşünme becerileri geliştirmek olduğunu vurgulamıştır.

İçeriğin uygulamaya yönelik olması, içerik oluşturulurken toplumun gereksinimlerinin dikkate alınması, içeriğin kuramsal bilgilerden arındırılarak içerikte toplumsal konuların ele alınması öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programının içeriği ile ilgili geleceğe dair beklentileridir. Öğretmen adayları gelecekte sosyal bilgiler öğretim programının içeriğinde dünyayı etkileyen olayların, güncel konuların, yaşam merkezli konuların, kültürel mirasın yer alacağını belirtmişlerdir. Zhao ve Hoge (2005) yaptıkları araştırmada öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde geçmişle ilgili bilgiler öğrendikleri sonucuna ulaşmıştır. Gelecekte sosyal bilgiler dersinde bilgiyi de göz ardı etmeksizin içeriğin öğrenciler için anlamlı, günlük yaşamda işe yarar, olgu ve olaylarla bağlantılı olması dersin amaçlarına ulaşmasını, kendinden beklenen yararların gerçekleşmesini sağlayabilir. Ayrıca araştırma bulgularına göre ders kitaplarının içeriğinde toplumsal, güncel, bireyin ve toplumun beklentilerine uygun konuların ele alınması geleceğin sosyal bilgiler eğitiminde içeriğin seçiminde ve düzenlenmesinde dikkat edilmesi gereken noktalardır.

Öğretmen adayları geleceğin sosyal bilgiler programının öğretme-öğrenme süreçlerine ilişkin yapılandırmacı kuramın öğretim uygulamalarına vurgu yapmışlardır. Öğretmen adayları sosyal bilgiler dersinde uygulamaya ve araştırmaya yönelik etkinlikler, grup çalışmaları düzenlenmeli, öğrenci merkezli eğitim gerçekleştirilmeli, öğrenmeyi öğrenme ön planda olmalı biçiminde görüş belirtmiştir. Sosyal bilgiler dersinin sınıf dışı öğretimle desteklenmesi gerektiğini belirten öğretmen adayları doğa ve toplumda inceleme gezileri düzenlenmeli, gönüllü toplumsal çalışmalar yürütülmeli diyerek sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı öğretimin gerekliliğini vurgulamışlardır. Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları sosyal bilgiler eğitiminde yapılandırmacılığın gelecekte gerçek anlamda uygulanmasını ve öğrenci merkezli etkinlikler gerçekleştirilmesini hayal ettiklerini söylemişlerdir. Arslan ve Demirel (2007) gerçekleştirdikleri araştırmalarında sosyal bilgiler derslerinin içerik merkezli olarak işlendiğini, öğretmenlerin konuları bazen öğrencilere anlattırdığını, öğrencilerin konuları kitaptan ezberleyerek geldiğini, kavramların sözlükten bulunup okunduğunu ve kavramların anlaşılmadığını belirtmişlerdir. Arslan ve Demirel'in araştırma sonuçları bu araştırmadan elde edilen gelecekte sosyal bilgiler dersinde yapılandırmacı kuram uygulanmalı bulgusunu destekler niteliktedir.

Bu araştırmadaki öğretmen adayları sınıf dışı etkinliklerin artırılmasını, buna bağlı olarak konular ile öğrenci yaşamı arasında ilişki kurulmasını, yaparak-yaşayarak ve kalıcı öğrenme gerçekleşmesini sosyal bilgilerde öğretme-öğrenme süreçleri ile ilgili beklentileri olarak açıklamışlardır. Morris (2005) çalışmasında sosyal bilgiler dersinin zenginleştirilmesi için ders dışı bir model önermiştir. Modelde gezi, kaynak kişilerle görüşme, akranlarla bilgi paylaşımı, aileden yardım alma biçimindeki ders dışı etkinliklere yer verilmiştir. Modelin öğrencilere yaratıcı problem çözme ve esnek düşünme becerileri kazandıracığı belirtilmiştir. Devci ve Selanik Ay (2011) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarına katılım sağlama

yönünde etkinliklere yer verilmesinin dersi daha etkili hale getirmeye katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır. İlköğretim sosyal bilgiler dersini alan öğrencilerin çoğu ileriki yıllarda öğrendiği kişiler, olaylar ya da içerik ile ilgili bilgileri hatırlamada sorun yaşarlar. Sosyal bilgiler dersinde edinilen bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırmak için öğrencilerin yaşantı geçirmesi gerekmektedir. Yaşantı gerçekleştirmek için toplumla ve dünyayla iletişim sağlayacak sosyal bilgileri oluşturan tüm sosyal bilim disiplinleri kapsamında alan gezilerinden yararlanılabilir (Ronald, 2010). Gelecekte sosyal bilgiler dersinde çeşitli biçimlerde sınıf dışı etkinliklerden yararlanmaya yönelik etkinliklerin düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Öğretmen adayları öğretme-öğrenme süreçleri içerisinde araç-gereç kullanımı ile beklentilerini okullarda sosyal bilgiler dersliklerinin bulunması, gelişen teknolojilerden yararlanılması olarak açıklamışlardır. Ulusoy ve Gülüm (2009) araştırmalarında günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında öğretmenlere göre materyal kullanımı ve temini konusunda çeşitli sorunların olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak günümüzde ve gelecekte sosyal bilgiler dersinin teknolojik olanaklar ile desteklenmesi gerektiği söylenebilir. Lee ve Friedman'ın (2009) araştırma bulgularına dayalı olarak belirttiği gibi günümüzde sosyal bilgiler dersinde teknoloji kullanımı gelişme göstermekle birlikte istenilen düzeyde değildir. Geleceğin sosyal bilgiler öğretim programlarının uygulanmasında teknoloji kullanımı sağlanmalıdır.

Öğretmen adayları gelecekte sosyal bilgiler dersinde ölçme-değerlendirme ile ilgili beklentilerini seviye belirlemeye yönelik sonuç değerlendirme sınavlarının kaldırılması, süreç değerlendirmenin benimsenmesi, öğrenciye göre değerlendirme yapılması, sosyal bilgiler dersinde geçerli ve güvenilir sınavlar uygulanması olarak açıklamışlardır.

Kabapınar ve Ataman (2010) yeni ölçme-değerlendirme yöntemlerindeki çeşitliliğin çocuğa becerilerini gösterme olanağı sunduğunu, bunun da objektif bir değerlendirme sağladığını, öğrencinin farklı becerileri tüm boyutları ile süreç içerisinde değerlendirilmesine olanak sağladığını vurgulamaktadır. Adanalı ve Doğanay (2010) ise süreç değerlendirme tekniklerinin uygulanmasına ilişkin zamanın yetersiz kalması, çevre ve okul olanaklarının uygun olmaması, araç-gereç ve materyal eksiklikleri, ailelerdeki bilgi ve ilgi eksiklikleri gibi sorunlar yaşandığını vurgulamıştır.

Öğretmen adayları tarafından sosyal bilgiler dersinin niteliği ile ilgili olarak sosyal bilgiler dersinin gelecekte öneminin anlaşılması, sosyal bilgilerin geleceği yönetmesi, fen bilimlerinin önüne geçmesi, daha iyi bir sosyal bilgiler eğitimi arayışının olması, sosyal bilgilere ilişkin ezber ders algısının değişmesi geleceğe dair beklentiler olarak açıklanmıştır. Shoob ve Stout (2008) araştırmalarında sosyal bilgiler dersinin eğitim sisteminin merkezini oluşturduğunu belirtmiş ve sosyal bilgiler dersinin toplumun gelişimindeki önemini vurgulamıştır.

Sonuç olarak, geleceğin sosyal bilgiler eğitimine yön verecek ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programının amaç, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutuna ilişkin değiştirme ve geliştirme çalışmalarının yapılması, böylelikle ülkenin geleceğine önemli katkılar getirileceği söylenebilir. Araştırmadan

elde edilen bulgulara dayalı olarak geleceğin sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin aşağıdaki öneriler sunulabilir.

- Geleceğin sosyal bilgiler öğretim programının bireyin kendini tanımasını sağlama, beceri, değer kazandırma, etkili dünya vatandaşı yetiştirme işlevleri sürdürülmelidir.
- Geleceğin sosyal bilgiler öğretim programının içeriği oluşturulurken toplumun gereksinimlerine yanıt verme, öğrenci için anlamlı olma, canlı olma gibi içerik düzenleme ilkeleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca öğretim programında içerik çeşitlendirilerek dünyayı ve ülkeyi etkileyen güncel konuların ele alınmasını sağlayacak esneklik oluşturulmalıdır.
- Gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programında öğretme-öğrenme süreçlerinde temel alınan kuram ve yaklaşımlar uygulanabilir nitelikte olmalıdır. Programın temel felsefesi, programda yer alan yöntem, teknik, etkinliklerin nasıl uygulanacağı ile ilgili öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmelidir.
- Gelecekteki sosyal bilgiler öğretim programında önerilen değerlendirme tekniklerinin uygulamaya geçirilebilir nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Geleceğin sosyal bilgiler programı ve eğitimini tasarlamak üzere yöntem çeşitliliği olan çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmelidir. Gelecekteki sosyal bilgiler eğitime yön vermek üzere günümüzde sosyal bilgiler eğitiminde yaşanan sorunları belirlemeye yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açıkalın, M. (2011). The current status of social studies education in Turkey. *Journal of Social Science Education*, 10 (1), 44–53.
- Açıkalın, M. (2014). Future of social studies education in Turkey. *Journal of International Social Studies*, 4 (1), 93-102.
- Adanalı, K. ve Doğanay, A. (2010). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretiminin alternatif ölçme değerlendirme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (1), 271-292.
- Akdağ, H. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi (Konya İli Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 1-14.
- Akpınar, B. ve Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-53.
- Arslan, A. ve Demirel, Ö. (2007). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi yeni öğretim programının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim*, 175, 198-209.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler ders eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22), 46-73.

- Barnett, R. (2012). *Learning for an unknown future*. (Higher Education Research and Development, v.31, n.1, p.65-77). Retrieved from ERIC database. (EJ954163)
- Becker, A. O. S. (2007). *Democratic education for social studies* (2nd edition). USA: Information Age Publishing.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods* (5th edition). Boston, Mass.: Pearson A & B.
- Costley, K. C. (2012). *Who are today's students in a diverse society*. Retrieved from ERIC database. (ED528453)
- Çoban, A. ve İleri, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim teknolojileri ve materyalleri kullanma düzeyleri ve kullanamama sebepleri. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 194-213.
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. On ikinci baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2008). Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online*, 7 (2), 468-484.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Egun, A. C. (2009). Educational Futurism: A Case for the Teaching of Agricultural Education to Youths in Nigeria. *International Journal of Science Education*, 1 (1), 53-60.
- Gültekin, M. (2006). Eğitimde güncel bir kavram: Gelecek. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45, 61-83.
- Güven, B. ve Alp, S. (2008). Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Kazanımlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Milli Eğitim*, 177, 153-165.
- Kabapınar, Y. ve Ataman, M. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler (4-5. sınıf) programlarındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 9 (2), 776-791.
- Kamber, T. (2007). *2005-2006 yeni öğretim programında sosyal bilgiler dersi etkinliklerinin uygulanabilirliğinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Karip, E. (2006). Yurttaşlık Eğitimi ve Avrupa Birliği Boyutu. *Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü.
- Lee, J. ve Friedman, A. M. (2009). *Research on technology in social studies education*. USA: Age Publication.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Morris, R. V. (2005) The atterbury files: An extracurricular inquiry project illustrating local history. *Gifted Child Today*, 27 (3), 28-35.
- Oruç, Ş. ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Journal of Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 121-132.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler* (Geliştirilmiş 6. baskı). Ankara: Pegem A Publications.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd edition). Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications.
- Ronald, M. (2010). *The field trip book*. USA: IAP- Internatioanl Age Publication.

- Seefeldt, C., Castle, D. S. Falconer, R. (2010). *Social studies for the preschool/primary child* (Eight edition). Boston: Merrill.
- Selanik Ay, T. ve Deveci, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde yerel toplum çalışmalarından yararlanma: bir eylem araştırması. *Journal of Social Studies Research*, 2 (1), 83-115.
- Shoob, S. ve Stout, C. (2008). *Teaching social studies today*. W. Conklin (Ed.). USA: Shell Education.
- Tezcan, M. (2002). *Postmodern ve küresel toplumda eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tokcan, H. ve Çevik, E. (2013). İlköğretim II. kademe sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin yazılı sınav sorularının programa uygunluğunun incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 339-372.
- Ulusoy, K. ve Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 85-99.
- Yapıcı, M. Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *İlköğretim Online*, 6 (2), 204-212.
- Yaşar, Ş., Çengelci, T. ve Gürdoğan Bayır, Ö. (2014). Türkiye’de geleceğin sosyal bilgiler öğretim programı nasıl olmalıdır? *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Eğitim Fakültesi 30. Yıl Özel Sayısı, 67-82.
- Zhao, Y. ve Hoge, J. D. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. *Social Studies*, 96 (5), 216-221.

EXTENDED SUMMARY

The main objective of the social studies course given at 4th grade in elementary school and 5th, 6th and 7th grades in secondary school in Turkey is to educate citizens having the sense of effective and responsible citizenship and impart national and universal values and various concepts and skills to students. The content of the course consists of different learning areas aiming to make students know themselves and their environment. The topics of the course deal with human lives and activities within the framework of a multi-disciplinary perspective. The current social studies program implemented in Turkey is carried out in line with constructivist approach; hence, throughout the learning-teaching processes, constructivist approach-based activities are used.

The social studies education vision to be constructed by taking into consideration the findings of the present study and the social, economic, cultural conditions of Turkey is thought to have great contributions to the direction of social studies education of future. The aim of the present study is to create realistic dreams of the targets of future social studies curriculum. Hence, it is of great importance to determine opinions of the pre-service teachers of social studies course. The findings of the study are thought to shed light on the direction to be adopted by authorities, social studies educators and teachers for the future social studies curriculum. The present study aims to present the future of social studies curriculum in the eye of pre-service teachers. The pre-service teachers’ expectations about the future social studies curriculum were explained under the

headings of objectives, content, teaching-learning processes, assessment and characteristic of social studies education.

The present study aiming to reveal the pre-service teachers' expectations about social studies curriculum of future employs semi-structured interview form based on qualitative research method. The participants of the present study were 20 fourth-year pre-service social studies teachers from the education faculty of Anadolu University. During data analysis, first, coding was carried out based on meaningful units within the sentences uttered by the participants in the interviews. Hence, codes were distilled from the data set. Subsequently, themes were formed through merging and analyzing codes. Afterwards, categories were built based on these themes (Bogdan and Biklen, 2007, Patton, 2002). As stated by Merriam (2009), themes were determined according to the researcher and the relevant literature.

Participating pre-service teachers' opinions regarding the future goals of social studies curriculum were identified as raising effective citizens, teaching values and skills, and improving the individual. Pre-service teachers opinions concerning the content of future social studies curriculum are presented under the themes of 'topics within social studies course should be varied' and 'its content should comply with principles of content organization. The participants state that there are some problems related to constructivist approach practiced within the context of the existing program and, and they dream of conducting constructivist approach in its real sense and with student-centered activities. By stating that constructivist approach should be implemented more effectively, they mean that the current program was developed based on constructivist approach; yet, in practice, constructivism is not applied in classrooms. Participating pre-service teachers stated that the quality of assessment should be improved and teaching and assessment processes should be consistent for the future of evaluation in social studies curriculum. What the candidates expect to increase the quality of assessment are to enhance the validity of the exams, reduce their number, and conduct individual assessments. Pre-service teachers stated that the perception of social studies will change in the future and its social functions will increase. As for the characteristic of social studies curriculum, the participants reported that they dream the importance of social studies curriculum will be understood in the future.

As a conclusion, it can be argued that revision and development works should be conducted on elementary school social studies curriculum that will set the way for future social studies curriculum in terms of its objectives, content, teaching-learning processes, and assessment, which will result in great contribution to the future of the country. In light of the findings of the present study, following suggestions can be made for future social studies curriculum.

Information, skills, and values needed to create effective world citizens who can meet the needs of a developing society should be taught within the framework of social studies curriculum. Goals should cover both universal and national values. Up-to-date issues concerning the individual, the nation, and the world should be dealt with an inter-disciplinary approach. There should be a flexible content to meet the needs of the individual and the society changing depending on the environment. The topics should be supported with real life

experiences from students to be able to implement constructivist approach in its real sense, constructivist methods and techniques should be used, and instruction should be supported with out-of-class activities. Materials and technological opportunities should be used to draw students' attention, and social studies classes should be established at schools. Compatible with constructivist approach, process-based assessment methods and techniques should be employed. Result-oriented exams administered before transition to secondary education should also be turned into a process-based evaluation form that will take students' development in time into account. Activities to raise the awareness of students, families, and communities about the importance of social studies education should be conducted; and the perception of social studies course as a course of memorization should be eliminated. Future research should be conducted in order to design future social studies curriculum and its program. Moreover, some other studies focusing on the problems within the current social studies education program can be done so as to wisely direct the future social studies education.